

סימן כה

קניית סחורה מחנויות של שלטונות המכס

שאלה

האם מותר לקנות בחנויות שקיים חשד שנמכרים בהן חפצים גנובים או חפצים שעוקלו ע"י שלטונות המס, המשטרה וכדומה?

00000000
00000000
00000000

תשובה

א. אסור לסייע לגנב לגנוב, וכן אסור לסייע לו להעביר את הגניבה ממקום למקום או להתפטר מהגניבה, מלבד אם רוצה הגנב להחזירה לבעליה, שאז מצווה לסייע לגנב להחזיר את הגזילה לנגזל.

אכן, אין לקנות חפץ שידוע שהוא רכוש גנוב, או שקיים חשש סביר שהחפץ נגנב או נלקח מבעליו "באופנים שונים" והבעלים לא יכלו לסרב לכך. גם כאשר החפץ נלקח "בחסות" חוק של השלטונות או ע"י חברת גבייה הוא נחשב כגנוב, אם הלקיחה לא נעשתה במקרים שמותר לתפוס ולקחתם על פי דין תורה.¹

אוצר החכמה

לפיכך, יש להימנע מלקנות חפצים במכירות פומביות המיועדות לציבור

מקורות

1. מבואר בגמ' ב"ק (ק"ח:-ק"ט.), קידושין (נו:): וברמב"ם (פ"ה מהל' גניבה הל' א-ג) ובשו"ע חו"מ (סי' שנו סעי' א). והנה מבואר שם שטעם האיסור הוא, כי כל המסייע לגנב - מחזיק ידי עוברי עבירה וגורם לגנב לגנוב פעמים נוספות. כי אם הגנב לא ימצא מי שיקנה ממנו את סחורתו הגנובה - הוא ימנע מלגנוב, כמאמר חז"ל "לא עכברא גנב אלא חורא גנב", כלומר, שאם העכבר יודע שלא ימצא חור להסתיר בו את האוכל שגונב מאחרים - הוא ימנע מלגנוב. נמצא שהחור, שבנידון שלנו הוא הקונה או כל מי שמסייע לגנב - הוא זה שאשם וגורם לעשיית מעשי הגניבה, ונחשב כשותף לגנב עם כל המשתמע מכך.

הרחב, או בחנויות המוכרות מטעם השלטונות חפצים שנלקחו על ידם באופנים שונים, כאשר קיים חשש סביר שחלק מהחפצים נלקחו מהבעלים בניגוד לדין תורה. כמו כן, ראוי להמנע מלקנות חפצים ממוכר שאינו ירא שמים ואיננו שומר תורה ומצוות כראוי, אם המוכר חשוד לפי מראהו או בגלל המחיר הזול שמוכר את החפץ, שהוא מוכר חפצים גנובים.

במיוחד צריך להמנע מלקנות במקרים חשודים אלו תשמישי קדושה, כגון: ספר תורה, תפילין, מזוזות, ספרי קודש וכדומה, ואפילו אם הם חדשים (וכל שכן אם הם משומשים), וראוי שלא להאמין (ברוב המקרים) ל"סיפורי" המוכר על האופן שבו הגיעו חפצים אלו לידו.²

מקורות

2. מבואר בתשו' הריב"ש (סי' קח), שהאיסור לסייע לגנב קיים, אפילו אם קיים ספק אם החפץ גנוב אלא שיש רגלים לדבר שהוא אמנם גנוב, כגון: שהוא נמכר במחיר מוזל ללא כל סיבה מיוחדת, ללא תעודת אחריות, כשניכר שהמוכר מעוניין להפטר מסחורתו במהרה ובחשאי, או שמראהו של המוכר מוכיח שהוא אדם אלים ובלתי מהימן וכדו'. במקרים אלו והדומים להם - אסור לאף אדם לקנות מהמוכר את הסחורה או לסייע לו באופן אחר למכור אותה, למרות שאין הקונה בטוח שהחפץ גנוב, וכך נקט גם הט"ז (סי' שנו ס"ק א) בשמו, ע"ש.

לפיכך צריך להזהר במיוחד מלקנות תשמישי קדושה כמו: ספר תורה, תפילין, מזוזות, כלי כסף יהודיים וכדו', ממוכר שאינו נראה שומר תורה ומצוות [למרות הכיפה שעל ראשו], ואין להאמין לסיפורים שהוא "ירש" את זה מסבו או שמצא את זה וכדו'. דין זה קיים גם כאשר קונים סחורה מאדם שומר תו"מ, אלא שקיים חשד סביר שחפצים אלו (כולל מכשירים חשמליים וכדו') הגיעו למוכר זה ממקומות שאינם כשרים. נוסף עוד, ביחס לקניה מחנויות של מס הכנסה או של המשטרה: שלטונות המט והמשטרה יודעים שציבור הקונים שלהם מורכב ברובו מאנשים בעלי אמצעים כספיים בינוניים ומטה, כגון: אנשים דתיים ושאנים בני ברית וכדו', ובפרט שהם מוכרים שם מבלי לקבל אחריות על המוצרים הנ"ל. לכן אם הם ידעו ששומרי תו"מ לא יקנו אצלם - הם יקטינו את כמויות הסחורה שמחרימים מיהודים. ואמנם אע"פ שיש בחנויות אלו סחורה שהגיעה מאנשים שפשטו את הרגל שנגבתה ע"י הנושים או כונסי נכסים וכדו', באופן המועיל גם ע"פ דין תורה, אולם מאחר ומעורב שם גם סחורה שנלקחה שלא ע"פ דין

ב. למרות האיסור האמור לעיל, אדם שקנה סחורה מחנויות של שלטונות המס או המשטרה, או שקונה סחורה שחשודה כגנובה בחנות רגילה, ומסתבר שבשעת הקניה הבעלים הראשונים כבר התייאשו ממנה - המכר חל והחפץ שייך לקונה.³

מקורות

תורה, ואי אפשר לדעת על החפצים הנמכרים מהיכן הם הגיעו [ועל המוכרים שם - אי אפשר לסמוך] לפיכך יש להמנע מלקנות בחנויות אלו סחורה שהיא בספק גול.

3. עיין בשו"ע חו"מ (סי' שנג סעי' ג), ומבואר שם, שהקונה חפץ מגנב לאחר שהתייאשו ממנו בעליו, החפץ נקנה לקונה ע"י היאוש של הבעלים עם שינוי הרשות שעבר החפץ כעת לרשות הקונה, ומעתה החפץ שייך לחלוטין לקונה.

חפצים שהפקיעו השלטונות מאנשים מסיבות שונות ואפילו אם אינן תקפות על פי דין תורה, חפצים שהגיעו למשטרה כאבירה לפני שהבעלים התייאשו ממנה והמשטרה לא נהגה בהם בהתאם להלכות השבת אבידה וכיוצא בזה, במקרים אלו אע"פ שלכתחילה אין לסייע להם להמשיך להפקיע רכוש מהבעלים בניגוד להלכה, אולם לאחר שהגיע החפץ לידם, מאחר והבעלים כבר התייאשו מלקבל את החפצים בחזרה, לפיכך כל הקונה זאת אח"כ מהשלטונות - החפץ שייך לו מכיוון שיש כאן יאוש ושינוי רשות. ונראה ששינוי הרשות חל רק אצל הקונה בשעת הקניה ולא לפני כן. ואע"פ שלאחר היאוש של הבעלים עבר החפץ בידי פקידים נוספים של השלטונות, מעבר זה אינו יוצר גדר של "שינוי רשות". כי שינוי רשות נחשב - שמחזיק החפץ לוקח אותו כדי להכניסו לרשותו ולהיות מכאן ולהבא הבעלים של החפץ, לכן בהגבהת החפץ - הוא עושה קנין להפקיע את החפץ מבעליו הראשונים כדי להכניסו לבעלותו. משא"כ הפקידים של השלטונות שהחזיקו את החפץ בידם, דעתם היתה רק להעביר את החפץ ממקום למקום כפי שעושה שליח שידו כיד הבעלים, והם אינם מעוניינים במעשיהם להפקיע את הבעלות של הבעלים הראשונים. נמצא שהחפץ עדיין שייך לבעלים הראשונים אלא שאינו ברשותם, ולכן רק ע"י קניית הקונה לאחר היאוש מופקעת בעלותם של הבעלים הראשונים מהחפץ.

נוסיף עוד, שכל האמור בתשובה הינו רק בארץ ישראל, אולם בחו"ל מכיון שלשלטונות הגויים מותר מכח "דינא דמלכותא דינא" להחרים רכוש מהחייבים להם ע"פ החוקים שקבעו, וחוקים אלו מחייבים (גם ע"פ דין תורה) הן את הרוב הגויים והן את התושבים

מקורות

מח"ת 1234567

היהודיים שם, לפיכך מותר לכתחילה לקנות חפצים מהמכירה של השלטונות, ואפילו אם ברור לקונה שהחפץ שנמכר הוחרם מיהודי. ובפרט שבנידון הזה מכיון שלשלטונות בחו"ל יש מספיק קונים לחפצים אלו מהתושבים הגויים (דלא כמו המצב בארץ ישראל), לפיכך אין היהודי שקונה זאת מהם בגדר מסייע לדבר עבירה **נב"ש שלדינא** אין כאן כלל עבירה כמבואר לעיל].

מח"ת 1234567

מח"ת 1234567

הדפסה ברזולוציה מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

משפטי התורה - ב שפיץ, צבי בן חיים יצחק עמוד מס: 126 הודפס ע"י אוצר החכמה